

als Ports de Tortosa, de 1341 «puxen encara fer tea de çocha e de *pinassa*» (BABL XI, 407); en tot cas és a tort que *AlcM* entén 'fullaca de pi' (que és absurd pensar que se'n pugui treure teia), «Oh si la gran *pinassa* que tombava / ferida amb la destrala / --- / me'n vaig d'aquest penyal ---», Costa (*Vagant pel bosc, IdOr xxxii*, 52); avui és sobretot de la meitat NE. del Princ., des de Montserrat fins al Cadí: Gósol (1964), Tuixén (on junt amb el *pi negre* i el *rojalet*, abunda en les bosqueries de tota la vall, 1964); a Monistrol de Calders té gran renom *La Font de les Tres Pinasses* (1935); *El Pi de les Tres Branques* simbòlic, del Pla de Campllong damunt Berga era una gran *pinassa*. Tan comú com és en les llengües de l'Atlàntic [fr., 1461; port., 1362; cast. S. XII], veg. *DECH* III, 555b43ss., és rar en català com a nom de nau (carta de Pere el Gran al rei de Granada, *BRAE* III, 114, *pinassa*).

Amb el significat de 'fullaca de pi' és el nom standard del català central, Barcelona i N. de Bna. (però *fullac* en el Maresme etc.); a part de l'Alt Aragó també, però allí només és la 'jaça de pi bruta o dolenta' (Aragüés, 1966). En lloc d'això es diu *pinata* a tot Pall. i Ribag. (*BDC* VI, 20 etc.), corresponent a l'aràbic *piata*. *Pinotxa* «ramas de pino, que se quemana en el horno» (ceràmic, de Manises, Almela, *BSCC* XIV, 412), i és «ramutxalla de pi» en el val. central i Sud (*AlcM*), mot que amb el mateix sentit és també aragonesa, almenys del NO. (Aragüés), si bé a Bielsa vaig entendre que una *pinotxa de pin* és una 'pinya' (1965: 66); de fet concorren els dos significats en el Migjorn val. (EnrValor, c. 1950), i *pinotxa* 'ramutxalla de pi' en un text d'Albalat de Segart, a. 1611 (ECasanova, *Rev. de Ll. i Dret* II, 1, 78). Mossarabismes en *-tx*.

Pinell 'pi petit' [S. XII, *Set Savis*, supra]; d'altra banda a Ulldemolins m'anomenaren *pinel* el cepell, herba ericàcia (espècie de bruga), 1936. Cf. *pinet* val. (Cavanilles, *Observ.* II, 332). Per a *pinetell* i *pinetó* com a nom de pins petits, *CostManc.* I, §§ 568, 569; *pinetellada*, *pinetonada*. Seria *pinoll* a Mall. (ib., § 572) però no confirmant-ho els *DAG.* i *AlcM* i no havent-n'hi altra notícia (només *Pinoy* cogn. Palma de M., *DAG.*, que pot ser altra cosa), potser hi ha confusió amb algú altre derivat, especialment *pinotell* (*AlcM*), que jo també hi he sentit («allò són *pinotells*», Calvià, i allà mateix hi ha un paratge que es diu *Es Pinotells*, 1964). *Pinató* és eiv. («pino pequeño», Pérez Cabrero); *pinetell* en aquesta acc. és de bastantes comarques: *pinetel* Bellmunt del Priorat (1935), però s'ona *pinatell* en val. S. («pi jove, esp. mentre té la pell o escorça lluenta», EnrValor, c. 1950) i en el Pallars (J. Lluís Pall., *Pastors i Tempestes*, p. 5). D'on el colle.: «*El Pinatellá de la Costa*» Merlès, 1935. *Pinastre*. *Pineteller*.

Més divulgat *pinetell* com a nom de bolet. El *DFA* el dona com a rigorós sinònim del *rovelló*, *Lactarius deliciosus*, si bé afegint-hi altres espècies de *Lactarius* que durien privativament el nom de *pinetell*, cf. Font i Quer, *Collectanea Botanica* v, 1958. Però el concepte comú no es conforma amb tal igualtat; per més que

tothom està d'acord que *pinetell* i *rovelló* són bolets anàlegs, pertot es distingeixen: «aquí es cullen molts rovellons i *pinetells*» com ho tinc anotat de l'Alt Empordà (Colera, La Selva de Mar) és la mena de frase que se sent pertot en el cat. or., i des de jove he sentit que en el Vallès, Maresme i Selva pertot els distingeixen; igual a les muntanyes del Gironès (Madremanya, StAniol de Finestres, 1964), i no menys en el Penedès (tinc una detallada descripció de tots dos, del tot diferent, a StMartí Sarroca, 1955). En el concepte corrent la distinció més conspícua és que el rogenç del *pinetell* és vermellós i el del *rovelló* tira a moradenc o més precisament rovellat (Brunyola, 1972, Joanet, 1982).

En canvi a les terres d'Osona i de les Guilleries els *pinetells* es diuen *pinenques* (Roda de Ter, Vilanova de Sau, 1935-6, Joanet, 1982). *Pinetenca*. El nom del *pinetell* li ve del fet que encara més que el *rovelló* és bolet de pinedes; relació que s'ha vist també fora del nostre domini, car en el provençal mediterrani el *pignen(c)* és abans que tot el *Lactarius deliciosus*, per més que es digui també d'altres bolets (Ronjat, *GrIst. ProvMod.* I, 393n.).

Garrofer pinesc (*pinésk*) eiv., però és més aviat *panesc* veg. *PA*.

Pinya [Llull], del ll. *pīnĕa* id., que començà essent adj., *nux pinĕa* (lit. 'nou del pi'): «Fo gran qüestió entre lo pi e-l datiller --- lo pi allegava que la *pinya* e-l clovell del *pinjó* eren en ell per conservar lo *pinjó*, qui era conservament del linatge de la spècia, e per açò era pus noble», *Blanq.* (NCL I, 296.6). No és segur que vingui del nom del fruit del pi el mot *pinya* a les *VidesR*, 236r1 (veg. vol. I, p. 177); «*pinyes*: nucs pineae quae rasinam habent», JnEsteve (*Ll. Eleg.*, 0-8-4); Busa-N.: «*pinya* de pinyons: *nucamentum*; *pinya* que-s fen per se: *zamia*; i OPou: «*pinyes*: nux pinea, stróbilus; *pinjó*: nucleus, stróbilus» (*Tb. Pu.*, 62).

És la paraula usada generalment en tot el domini, fins als Pirineus centrals, on està en concurrència amb noms diferents: com *carrolla*, en diverses valls (Pall., Ribag., Aran), però en algunes es distingeix segons la mena de pi (a la Vall de Cardós *piyes* són una mena de pinyes petites, sense pinyons, Estaon, 1934); tampoc no és el nom local a la vall més abundant en coníferes dins el nostre domini, el Capcir: *bitúya* als Angles, i acostant-se més al nom comú *piçúya* a Formiguera. Cf. la monografia de Dauzat, *La pomme de pin* (*Essais de Géogr. Ling.*, N. S., 1938). Amb més o menys extensió local s'aplica a d'altres coses: eiv. *pinya de col* 'coliflor' eiv. (PzCabr.); *pinyes de Sant Joan* 'Leuzca conifera D. C.' (Serradell, *Sota Terra Club Munt. Tssa* II, 127); coincidència amb *copinya* 'petxina' a Manacor.

Piny ross. 'erició de la castanya' a Orbanya (1960); «l'enveloppe épineuse des châtaignes» (Jampy, *Flors* --- *Canigó*, s. v.). Forma part d'un grup de mots que expressen coses de forma apinyada, o més vagament arrodonida o compacta, concepte en el qual potser hem d'incloure la *pinya* de les *VidesR*. El ross. *pinyata* (sufix *-ATTUS*, *-ATTA*, diminutiu etc.) és una massa de